Artykuł FirstView (*po recenzji, po poprawkach, przed ostatecznym formatowaniem*).
Studia Historiae Scientiarum 2026. DOI: 10.4467/2543702XSHS.26.003.22692. CC BY 4.0.

FOCAL POINT | ***W CENTRUM UWAGI***

Sylwia Konarska-Zimnicka

ORCID 0000-0002-8337-1637
Instytut Historii, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach (Kielce, Polska)
zimnicka@ujk.edu.pl

Dlaczego Kopernik nie studiował medycyny na uniwersytecie krakowskim?

Abstrakt

Artykuł podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie, dlaczego Mikołaj Kopernik nie studiował medycyny na uniwersytecie krakowskim, mimo iż uczelnia ta oferowała już wówczas możliwość kształcenia w tej dziedzinie.

W świetle analizy źródeł i porównania programów nauczania krakowskiej oraz padewskiej wszechnicy wskazano, iż decyzja Kopernika miała prawdopodobnie charakter świadomy i wynikała z różnic w poziomie rozwoju nauk medycznych oraz metod dydaktycznych. Krakowski wydział medyczny, o ograniczonym zakresie praktyki klinicznej i silnym osadzeniu w tradycji scholastycznej, nie mógł konkurować z nowoczesną, opartą na doświadczeniu i sekcjach anatomicznych edukacją w Padwie – jednym z czołowych ośrodków medycyny w XVI wieku.

Kopernik, kierując się ambicją zdobycia wiedzy u wybitnych autorytetów i w środowisku o międzynarodowej renomie, wybrał Włochy jako miejsce dalszych studiów. Wybór ten wpisywał się w szerszą strategię jego rozwoju intelektualnego, łączącą zainteresowania astronomiczne, filozoficzne i medyczne.

Brak dyplomu medycznego nie przekreśla jednak faktycznego wykształcenia Kopernika w tej dziedzinie, o czym świadczą zachowane źródła i jego praktyka lekarska.

Słowa kluczowe: *Mikołaj Kopernik*, *studia medyczne*, *uniwersytet krakowski*, *uniwersytet w Padwie, medycyna XVI wieku*

INFORMACJA O PUBLIKACJI	Studia Historiae Scientiarum	e-ISSN 2543-702X ISSN 2451-3202		BRYLANTOWY MODEL OTWARTEGO DOSTĘPU
Konarska-Zimnicka, Sylwia 2026: Dlaczego Kopernik nie studiował medycyny na uniwersytecie krakowskim? *Studia Historiae Scientiarum* (*FirstView Article*). DOI: 10.4467/2543702XSHS.26.003.22692.				
OTRZYMANO: 09.10.2025 ZAAKCEPTOWANO: 02.09.2026 OPUBLIKOWANO ONLINE: 09.10.2026		POLITYKA ARCHIWIZOWANIA OPEN POLICY FINDER	LICENCJA	Crossref
WWW	https://ojs.ejournals.eu/SHS/; https://pau.krakow.pl/Studia-Historiae-Scientiarum/archiwum			

Why did Copernicus not Study Medicine at the University of Krakow?

Abstract

The article seeks to answer the question of why Nicolaus Copernicus did not study medicine at the University of Kraków, despite the fact that the institution already offered medical education at the time.

Based on an analysis of historical sources and a comparison between the curricula of the Kraków and Padua universities, it is argued that Copernicus's decision was likely deliberate and stemmed from differences in the level of development and teaching methods of medical sciences. The Kraków Faculty of Medicine, limited in clinical practice and strongly rooted in scholastic tradition, could not compete with the modern, experience-based education and anatomical dissections available in Padua — one of the leading centers of medicine in the 16th century.

Motivated by the ambition to study under renowned scholars and within an intellectually vibrant, internationally respected environment, Copernicus chose Italy as the place for his further education. This choice reflected his broader intellectual strategy, combining interests in astronomy, philosophy, and medicine.

Although no medical diploma has survived, historical evidence and Copernicus's later medical practice strongly suggest that he possessed a solid medical education.

Keywords: *Nicolaus Copernicus*, *medical studies*, *University of Kraków*, *University of Padua, medicine in the 16th century*

1. Wiedza źródłowa na temat studiów medycznych Mikołaja Kopernika[1]

> Frombork, 28 VII 1501: Na posiedzeniu kapituły warmińskiej stawili się bracia Mikołaj i Andrzej Kopernikowie (*Nicholaus et Andreas Coppernick*), kanonicy warmińscy. Mikołaj, który już studiował przez trzy lata za zgodą kapituły, prosił o przedłużenie terminu na ukończenie studiów do dwóch lat. Andrzej prosił o zezwolenie na rozpoczęcie studiów. Kapituła wyraziła zgodę, zwłaszcza że Mikołaj przyrzekł studiować medycynę i w przyszłości może służyć poradą lekarską biskupowi oraz członkom kapituły; także Andrzej uzyskał jej zgodę. Anno MCCCCCI. In die Panthaleonis martyris (Biskup 1973, nr 38, s. 60; Sikorski 2023, s. 29).

Ot i cała wiedza źródłowa na temat studiów medycznych Mikołaja Kopernika (1473–1543)[2]. Nie dziwi więc, że temat ten należy do grupy tych kwestii, które ze względu na ubóstwo zachowanych źródeł nie pozwalają współczesnym badaczom udzielić jednoznacznej odpowiedzi, czy aby na pewno – a jeśli tak, to gdzie – uczony wiedzę tę pozyskiwał. Bez wątpienia natomiast można stwierdzić, iż nie była to krakowska wszechnica, która wszakże, co warto zaznaczyć, medycynę w swej ofercie edukacyjnej posiadała, jednak nie wzbudziła ona zainteresowania młodego Mikołaja. Czy była to decyzja świadoma, a jeśli tak, to jakimi względami podyktowana – nie sposób wyrokować, acz można przyjąć pewne hipotezy, co

[1] Poniższy artykuł jest rozwinięciem referatu wygłoszonego podczas sesji naukowej „Konsylium Kopernikowskie 2: Czy Mikołaj Kopernik zdobył jakiś tytuł naukowy z medycyny?", zorganizowanej przez Komisję Historii Nauki PAU oraz Pracownię Naukoznawstwa IHN PAN w dniu 27 maja 2025 r. Referat był odpowiedzią na referat prof. Michała Kokowskiego (będący wprowadzeniem do tematu sesji). Analogiczny związek genetyczny łączy niniejszy artykuł i artykuł prof. Kokowskiego (2026).

[2] Dobrzycki, Hajdukiewicz 1968–1969; Kesten 1961; Kokowski 1996; 2004; 2008; 2009, etc.; Gingerich 2004ab; Markuszewska (red.) 2013; Górski 2012; Małłek 2015; Mikulski 2015; Chachaj 2023, ss. 165–236. Nowe ustalenia na ten temat poczynił Kokowski 2026.

pozwoli przybliżyć motywację warunkującą wybór włoskiej drogi naukowej, także w zakresie medycyny.

2. Niepodważalne fakty historyczne

Jako że materia wielce ciekawa, a materiał badawczy nader skąpy, zasadne zdaje się wskazanie niepodważalnych faktów historycznych. Wiemy bowiem, że Mikołaj Kopernik studiował na krakowskim wydziale sztuk wyzwolonych, na który zapisał się w semestrze zimowym 1491/1492[3], a której to nauki nie sfinalizował uzyskaniem dyplomu[4]. Już bowiem w roku 1496 udał się do Italii, rozpoczynając włoski etap edukacji (i nie tylko)[5]. Bolonia, Padwa, Ferrara (a w „międzyczasie" pobyt w Rzymie) i tylko jeden dyplom doktorski – z zakresu prawa kanonicznego[6] (nie medycyny!) nie zaspokajają ciekawości badawczej ani nie dają odpowiedzi na pytania dotyczące studiów medycznych[7]. Tym bardziej, że wiedzy, umiejętności i kompetencji z zakresu tejże Kopernikowi odmówić nie można[8]. Ba, jej imponująco wysoki poziom zdecydowanie świadczy o dogłębnej edukacji medycznej właśnie, zdobytej najprawdopodobniej w Padwie (a może zapoczątkowanej już w Bolonii?)[9]. Kopernik służył bowiem poradami medycznymi nie tylko swoim bliskim (np. bratu Andrzejowi (zm. przed 1518) czy wujowi biskupowi Łukaszowi Watzenrode (1447–1512)), lecz także wielu osobistościom swoich czasów, dość wymienić biskupów Fabiana Luzjańskiego (ok. 1470–1523) czy Maurycego Ferbera (1471–1537), Tiedemanna Giesego (1480–1550), a nawet księcia Albrechta Pruskiego (1490–1568), a jego zalecenia (co poświadcza szczęśliwie zachowana korespondencja i autorskie receptury leków[10]) okazywały się skuteczne, przynosząc chorym ulgę, a samemu Kopernikowi splendor, powodując, iż raz po raz tytułowano go mianem *doctoris medicinae*[11]. I choć nie udało się do dziś poświadczyć źródłowo medycznego wykształcenia Mikołaja Kopernika (choć zapewne takowe posiadł), to jednak możemy stwierdzić, że na pewno medycyny nie studiował on w Krakowie. Młody Kopernik wybrał bowiem italskie uniwersytety, pośród których Padwa zdaje się być tą uczelnią, która wykreowała Kopernika lekarza[12]. Padwa, nie Kraków. Dlaczego zatem nie Kraków, który

[3] Mikołaj Kopernik (Copernicus) z Torunia, syn Mikołaja (Id: 2010475). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC); Markowski 1995, s. 91; Chmiel (ed.) 1892, s. 12.

[4] Rybka 1970, ss. 187–198.

[5] Górski 2012, ss. 109–122.

[6] Biskup 1973, nr 44, s. 62; Sikorski 2023, ss. 31–32.

[7] Biskup 1973, nr 40, s. 61: [Padwa, po 3 VIII 1501 – przed 31 V 1503]. Dyplom doktorski Mikołaja Kopernika, kanonika warmińskiego [Ferrara, 31 V 1503], stwierdza, że studiował on w Bolonii (Bononie) i Padwie (Padue). Sikorski 2023, ss. 31–32.

[8] Prowe 1881; Fritz 1923; Zembrzuski 1936, ss. 215–238; Berg 1943, ss. 172–201; Konopka 1973, ss. 5–49; Sieńkowski, 1973; Flis 1973, ss. 13–23; Małłek 2001, ss. 24–29; Westman 2011, s. 104.

[9] Biliński 1973, ss. 38–39, gdzie rozważania na temat uzyskania tytułu magistra: Chachaj 2023, ss. 155–157; Biliński 1983, ss. 223–286; Nardi 1959, ss. 437–446; Barycz 1965, ss. 36–47; Szpilczyński 1968, ss. 578–593; Górski 2012, ss. 113–114.

[10] Golińska-Gierych 2007, ss. 153–174; Birkenmajer 1924, ss. 324–326.

[11] Przekaz ten utrwalali: książę Albrecht Pruski; bp warmiński Marcin Kromer (1512–1589) na epitafium wystawionym Mikołajowi Kopernikowi w 1581 r. w katedrze fromborskiej nakazał zapisać: „artium et medicinae doctor"; historyk uniwersytetu w Padwie, Mikołaj Comneno Papadopoli (1655–1740) w biogramie Kopernika zamieścił informację, iż ten miał w 1499 r. zdobyć doktorat z filozofii i medycyny; Kopernik „Eskulapem swoich czasów" – opinia historyka Hieronima Ghiliniego (1589–1668); uważany za zaginiony portret Mikołaja Kopernika z konwalią – symbolem sztuki lekarskiej w ręku, który miał zostać namalowany w latach 1503–1509, świadectwem profesji Kopernika. Oettinger 1878, s. 75, powołując się na Karlińskiego 1873, s. 16, odnotował, że Kopernik „w Padwie w r. 1506 stopień doktora medycyny otrzymał. Zob. Fritz 1923, s. 7 (przyp.*); Mameła 1997, s. 13; Chachaj 2023, s. 195.

[12] Favaro 1877, ss. 3–12. Górski 2012, s. 111, uznał wręcz, że o ile „nie ma śladu myślenia prawniczego w księdze *De revolutionibus*", to jednak „da się w niej odszukać ślad studiów lekarskich". Ważną przesłanką jest

przecież, o czym wspomniano, także miał w swojej strukturze wydział medyczny i oferował studia w tym zakresie?

2.1. Kraków

Krakowska wszechnica zapewniała możliwość studiowania medycyny (prawdopodobnie[13]) od początków swej działalności, acz materiał źródłowy rzucający nam światło na ten okres jest nader skąpy[14]. Statuty z roku 1433 przekazują informację, że nauka na studiach medycznych miała trwać 5 lat (z podziałem na kurs propedeutyczny, kończący się licencjatem z filozofii, oraz wyższy, niedający jednak możliwości uzyskania tytułu *doctor medicinae*[15]) i zasadzać się na słuchaniu początkowo m.in. wykładów z pism przyrodniczych Arystotelesa, dalej dzieł Galena (*Tegni*, *Liber pulsuum*), Joannitiusa (*Isagoge ad Tegni Galeni*), Theophilusa (a właściwie Pseudo-Teophiliusa *Liber urinarum*), a następnie Hipokratesa *Aphorismi*, *Prognostica*, *De aere, aquis et locis*, *De regimine acutorum morborum*, ponadto Galena *De crisi et criticis diebus*, *De complexionibus*, *De febribus* i (częściowo) *Methodus medendi*. Nauczano również w oparciu o dzieła Razesa (*Liber ad Almansorem* i *Liber divisionum*) i oczywiście słynny *Canon medicinae* Awicenny (zwłaszcza księgi I i IV), a także Egidiusza Carboliensisa *De urinis et De pulsibus cum commento* oraz podręcznik *Anathomia* Mondina de Luzziego[16].

Bywało, że zajęcia prowadzono również przy wykorzystaniu słynnego traktatu o higienie i diecie *Regimen sanitatis Salernitanum* (tzw. *Flos medicinae Salerni*)[17]. Był to więc dosyć ograniczony korpus wiedzy medycznej z zakresu anatomii, fizjologii, patologii oraz farmacji (tu wielce istotną rolę odgrywało ziołolecznictwo), wiedzy serwowanej werbalnie, rzadko (o ile w ogóle) z możliwością weryfikacji naocznej (jak w przypadku zajęć z anatomii). A i pośród

także księgozbiór Mikołaja Kopernika. Zob. Jarzębowski 1971; Czartoryski 1978, ss. 355–396; Borawska, Rietz 2014, ss. 329–360; por. Chachaj 2023, ss. 200–204.

[13] Morawski 1900, t. 1, s. 109, stwierdza, że „w początkach historii uniwersytetu Jagiellońskiego fakultet medyczny nie odgrywał żadnej roli, bo prawdopodobnie wcale się nie zawiązał. […] Jeszcze w r. 1422, kiedy Wojciech Jastrzębiec, biskup krakowski, wydawał zasadnicze rozporządzenia dla szkoły krakowskiej […] fakultet ten w rzeczywistości nie istniał"; natomiast Dąbrowski 1964, s. 33, stwierdza, że „możemy przypuścić również, że niewątpliwie zostały obsadzone także dwie katedry medycyny choćby lekarzami nadwornymi króla, którymi byli Henryk z Kolonii syn Konrada, Mateusz ze Stachowa i Mikołaj z Polski"; Rajman 2025, ss. 133–169, gdzie wymieniono aktywnych medyków z lat 1278–1400; zob. Lachs 1909.

[14] Sondel 2012, ss. 832–833, 1442; Kozłowska-Budkowa 1964, ss. 37–89; Knoll 2016, ss. 403–415; Czartoryski 1970, ss. 3–196. Zob. także Giedroyć 1911.

[15] Aż do 1527 r. konieczna była dalsza nauka na studiach zagranicznych, a następnie, dla pragnących kontynuować karierę uniwersytecką – nostryfikacja dyplomu na uniwersytecie krakowskim. Był to typowy model edukacyjny dla elit: najpierw Kraków (podstawy), potem Włochy (specjalizacja) – zob. Oettinger 1878, ss. 106–108.

[16] Oettinger 1878, ss. 65–73, gdzie „Najdawniejsza ustawa Wydziału Lekarskiego" wraz z wykładnią. Morawski 1900, t. 1, s. 235. Fijałek 1900a, s. 7, wspomina o „wszystkich fakultetach" posiadanych przez uniwersytet krakowski, „czyli wszelkich w uniwersytetach rodzajach nauk wówczas wykładanych". Rostafiński 1900, s. 45, podaje, iż kolegium medyków, mieszczące się przy ul. Grodzkiej, spłonęło w pożarze w XVIII w., a wraz z nim cała dokumentacja źródłowa. Zachowały się, i to w odpisach, statuty wydziału medycznego z lat 1433, 1525 i 1536. (Awicenna miał być czytany i komentowany podczas wstępnej nauki teoretycznej, ponadto dla potrzeb zgłębienia zagadnień dotyczących anatomii i fizjologii; pisma Galena odnosiły się do kwestii związanych z patologią, terapią i dietetyką, podobnie jak aforyzmy Hipokratesa. Z kolei zarówno Awicenna, jak i Razes byli autorytetami w zakresie nauki tzw. medycyny praktycznej). Konarska-Zimnicka 2025b, w druku; Crivellato, Ribatti 2006, ss. 581–587.

[17] Informacje na temat kanonu lektur wykorzystywanych w procesie edukowania przyszłych medyków czerpiemy nie tylko ze statutów czy innych dokumentów normatywnych, lecz przede wszystkim z zachowanych rękopisów, inkunabułów i starych druków.

praktycznych metod leczenia objaśnianych w salach uniwersytetu dominowały wykłady na temat flebotomii, purgowania i balneologii oraz dietetyki[18].

Zatem tak rodzaje kuracji, jak i sam sposób ich nauczania były dosyć zachowawcze, pozbawione elementów postępowości.

I choć praktykujących medyków (tych wyedukowanych i tych pod takowych się podszywających) na ziemiach polskich (tako więc też w mieście monarszym i uniwersyteckim) było wielu, niewielu łączyło karierę akademicką, pracę dydaktyczną i naukową z praktyką. Bo to ta ostatnia przynosiła realne dochody, a nie wynagrodzenie profesorskie… Niemniej jednak w gronie ówczesnego (tj. u schyłku XV i w pierwszym dziesięcioleciu XVI w.) środowiska medycznego poza Maciejem z Miechowa (1457–1523)[19] i w znacznie mniejszym stopniu Wojciechem Krypą z Szamotuł (1468–1507)[20], który był zdecydowanie bardziej znany i ceniony za swą działalność astrologiczną, czy Janem z Głogowa (ok. 1445–1507)[21], wybitnym uczonym z zakresu astronomii i astrologii, spod pióra którego wyszły też komentarze do Galena i Avicenny, ewentualnie lekarzami królewskimi z Łukaszem Noskowskim (ok. 1470–1532)[22], Leonardem Pieczychowskim (1474–1516)[23] czy Janem Ursynem (Ursinus/Niedźwiedź/Bar) z Krakowa (ok. 1460–1503)[24] na czele, nie sposób w tym czasie wskazać uczonego medyka, który na szczególne wyróżnienie by zasługiwał…[25]

Co więcej, wzmiankowani mistrzowie medycy sławę zyskiwali również (a w przypadku Jana z Głogowa czy Wojciecha Krypy z Szamotuł przede wszystkim) jako astrologowie. Bo i nauczanie astrologii odbywało się w ramach filozofii naturalnej, a osobna, dedykowana wyłącznie nauczaniu astrologii katedra funkcjonowała w ramach struktury wydziału sztuk wyzwolonych. Ba, to właśnie krakowska szkoła astronomiczno-astrologiczna była w tym czasie chlubą uniwersytetu[26].

> Wyznać zresztą otwarcie przychodzi, że więcej da się powiedzieć o matematycznych [a dokładniej astrologicznych lub astrologiczno-astronomicznych – SKZ] zasługach doktorów medycyny wchodzących wówczas w skład krakowskiego Uniwersytetu, niż o ściśle lekarskich; znajdowali snać na polu tamtem więcej zachęty i ułatwień, a mniej przeszkód i trudności, niż na drugiem: już to z powodu stanu duchownego, do którego wielu z ich należało; już to dla przewagi kierunku teologicznego, pobłażliwego i mniej podejrzliwego względem matematyków [tj. astrologów], niż medyków; już to, iż katedry lekarskie licho uposażone, nie były zajmowane stale przez mistrzów temu zawodowi wyłącznie się poświęcających, lecz bywały dla nich chwilowem stanowiskiem, które radzi byli prędko opuścić, by je zamienić na zyskowniejszą uniwersytecką prebendę (Oettinger 1878, s. 79).

[18] Oettinger 1878, s. 36: „Mamy też niewątpliwe świadectwa, że uprawa nauk lekarskich w szkole głównej krakowskiej nie ciągnęła się pasmem nieprzerwanem ani nie ogarniała zawsze tego obszaru wiadomości, który jest konieczny do zupełnego wykształcenia się w tej sztuce i do ubiegania się w niej o stopień mistrza lub doktora”.

[19] Hajdukiewicz 1974, ss. 28–33; Sondel 2012, ss. 797–798; Krakowiecka 1956; Szumowski 1946, ss. 97–113; Markowski 2000, ss. 100–108; Stopka 2013; Maciej Karpiga z Miechowa (Miechowita) (Id: 2019497). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC); Konarska-Zimnicka 2025d, ss. 161–162.

[20] Wojciech Krypa z Szamotuł (Id: 2001526). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC); Hajdukiewicz 1970, ss. 472–473; Konarska-Zimnicka 2025c, ss. 142–143.

[21] Jan Schelling z Głogowa, zw. także Gloger (Id: 2005484). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC); Zwiercan 1962–1964, ss. 450–452; Sondel 2012, ss. 559–561; Konarska-Zimnicka 2025a, ss. 99–100.

[22] Łukasz Noskowski z Noskowa (Id: 251625). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC); Bieniarzówna 1978, ss. 225–226; Sondel 2012, s. 910.

[23] Michalewiczowa 1981, ss. 52–54.

[24] Jan Ursyn (Ursinus, Bar) z Krakowa (Id: 2016355). [W:] Corpus Academicum Cracoviense (CAC); Sondel 2012, ss. 1385–1386; Konarska-Zimnicka 2025e, s. 282.

[25] Oettinger 1878; Lachs 1909; Kośmiński 1888.

[26] Konarska-Zimnicka 2018, gdzie również tematyczna literatura przedmiotu.

To z kolei zmniejszało szanse rozwoju medycyny jako dyscypliny uniwersyteckiej. Kolejne statuty, wzorowane na statutach uniwersytetu bolońskiego, datowane są na rok 1525, a więc wykraczają poza okres studiów medycznych Mikołaja Kopernika (zakładając, że miało to miejsce pomiędzy 1501 a 1503 rokiem). Niemniej jednak warto zwrócić uwagę na fakt, iż praktyka nawet w tym czasie była ograniczona, bowiem bakałarze, acz z założenia mieli wizytować pacjentów w domach, teorię mogli wcielać w życie wyłącznie „in casibus minoribus"[27]. Co więcej, pomimo faktu, iż wieloletni rektor krakowskiej Almae Matris, wybitny uczony Maciej z Miechowa w 1503 roku zainicjował fundację drugiej katedry medycyny (a i darując kodeksy medycznej treści, wzbogacił stan posiadania biblioteki funkcjonującej przy kolegium większym, jednocześnie inicjując powstanie biblioteki przy katedrze astrologii[28]), pragnący uzyskać doktorat aż do 1527 roku zmuszeni byli peregrynować po dyplom[29]. Cytując Józefa Oettingera:

> Ważne i szczególne musiały być przyczyny, które wtedy, gdy w Uniwersytetach zachodnich nauka lekarska coraz szerzej zdobywała sobie pole uprawy, coraz więcej wyłamywała się spod dogmatycznego i materialnego jarzma władz duchowych, krępowały jej rozwój w szkole krakowskiej i zamiast jej wyzwolenia sprowadziły nie tylko utratę swobody, ale zupełny jej niemal upadek (Oettinger 1878, s. 38).

A tych przyczyn upatrywał zarówno we wspomnianych aspektach naukowych, jak i materialnych, które to problemy nie były tak dotkliwe we wszechnicach włoskich[30]. Bo wówczas to właśnie „Włochy były głównem medycyny ogniskiem, szczególnie uniwersytety w Pawii, Padwie, Bolonii i Sienie" (Morawski 1900, t. 2, s. 104)[31].

2.2. Padwa

W tym czasie na uniwersytecie w Padwie studia medyczne były w pełnym rozkwicie[32]. Ta założona w 1222 roku uczelnia (pierwotnie tylko *universitas iuristarum*, oferujące możliwość edukacji w zakresie prawa i teologii; w 1399 roku całości dopełnia *universitas artistarum*, kształcąc w obrębie filozofii, astronomii, medycyny, dialektyki oraz retoryki, co dało asumpt do wyodrębnienia dwóch instytucji: Universitas Iuristarum (Uniwersytet Prawa)[33] oraz Universitas Artistarum (Uniwersytet Artystów[34])[35]. Medycyna zatem rozkwitała w murach Uniwersytetu Artystów, co, biorąc pod uwagę symbiozę pomiędzy medycyną a sztukami

[27] Barycz (ed.) 1933, s. 139; Majer (ed.) 1838, ss. 55–60; Skulimowski 1960, ss. 221–234. Zob. Oettinger 1878, ss. 110–117; Muczkowski 1849, s. CXIII.

[28] Konarska-Zimnicka 2024a, ss. 46–47; Barycz (red.) 1933, ss. 154–155; Barycz 1960, s. 37; Hajdukiewicz 1960a, ss. 57–58; Stopka 2013, s.n.; Wyczański 1964, s. 227; Hajdukiewicz 1960b, s. 218.

[29] Brzeziński 1999, ss. 21–37; Szpilczyński 1983, ss. 556–567; Barycz 1935, ss. 211–242.

[30] Rosso 2004, ss. 235–268; Sroka 2023, ss. 51–60, gdzie również bogata tematyczna literatura przedmiotu.

[31] Por. Morawski 1900, t. 1, s. 230; Brzeziński 1999, ss. 21–37; Barycz 1935, s. 213–215. Zob. Fijałek 1900b; Pardi 1900.

[32] Zampieri, Zanatta 2015, s. 32, podają, że w latach 1475–1509 padewska szkoła medyczna przeżywała swój „pierwszy złoty wiek". Zob. Castiglioni 1935, ss. 214–227; Del Negro (a cura di) 2001.

[33] Stopka 2020.

[34] Ponowne połączenie nastąpiło dopiero w 1813 roku. Zob. Dalle Laste 1840; Del Negro (a cura di) 2015; Zampieri 2021, ss. 23–67.

[35] Del Negro, Piovan (a cura di) 2017, ss. 10–342; Bylebyl 1979, ss. 335–370. Podział na Universitas Iuristarum i Universitas Artistarum nadal widoczny jest w oficjalnym symbolu uniwersytetu, przedstawiającym św. Katarzynę Aleksandryjską, patronkę prawników, oraz powstającego z grobu Jezusa Chrystusa, patrona sztuk wyzwolonych.

wyzwolonymi, zdawało się być rzeczą słuszną i – zważywszy na zakres wiedzy obowiązkowej – konieczną[36].

A wiedzę tę zdobywano nie tylko w oparciu o podręczniki, które znane były krakowskim studentom medycyny. Uniwersytet w Padwie bazował na *curriculum* złożonym z klasycznych dzieł autorów grecko-rzymskich oraz arabskich, z silnym naciskiem na medycynę galenistyczną[37]. Obowiązkowym etapem było pozyskanie wiedzy z zakresu siedmiu sztuk wyzwolonych, w nauczaniu której bazowano przede wszystkim na dziełach Arystotelesa, ale też *Tablicach alfonsyńskich* czy *Teorykach planet*.

Ten korpus ksiąg był więc znany i wykorzystywany takoż przez krakowskich mistrzów w ich praktyce dydaktycznej (i naukowej również). Podobnie w przypadku dzieł Galena (*De complexione*, *De temperamentis*, *De naturalibus facultatibus*) – standardu w kontekście wykładni anatomii i fizjologii humoralnej. *Novum* jednakże w Padwie stanowił fakt, iż teksty te objaśniano w oparciu o przekłady łacińskie, których autorami byli m.in. Niccolò da Reggio lub Johannes Guinteriusz z Andernach, zawierające jakże ożywczy powiew krytyki naukowej. Podobnie było w przypadku słynnego *Kanonu medycyny* Awicenny, do którego komentarze (*Commentaria in Canonem Avicennae*) autorstwa Gentila da Foligno stanowiły źródło do zrozumienia pierwowzoru[38].

Bo krytyka, a nie wyłącznie komentowanie, dzieł uznanych autorytetów stanowiła coraz wyraźniejszy trend w padewskiej wszechnicy[39].

Studentów zapoznawano także z klasycznym zbiorem tekstów medycznych pt. *Articella*, który stanowił podstawę nauczania na wielu uniwersytetach średniowiecznych, a zawierał m.in.: *De pulsibus* Filareta z Konstantynopola oraz *De urinis* Theophilusa Protospathariusa[40].

Wielce istotną ze względów nauczania praktycznego rolę odgrywały *antidotaria*[41], co w porównaniu z ofertą lektur objaśnianych w Krakowie było nowością. Padewscy studenci mieli okazję zapoznawać się z *Compendium medicinae* Mikołaja z Salerno oraz Johannesa de Sancto Amando, *Commentarius in Antidotarium Nicolai* – popularnym komentarzem do średniowiecznego antidotarium, który zawierał szczegóły receptur i farmakognozji. Co więcej, studenci mieli możliwość samodzielnego opracowywania recept leków i praktycznego ich sporządzania w specjalnie do tego przeznaczonych laboratoriach[42]! Tak teoria była przekuwana w praktykę.

Z kolei do czasów Andreasa Vesaliusza (1514–1564)[43]) szczegóły budowy ciała ludzkiego poznawano z dzieł Galena i przede wszystkim ze wzmiankowanego uprzednio

[36] Favaro 1922, ss. 5–24; Giomo 1893, ss. 44–46; Bortolami 1999, ss. 43–59; Grendler 2002, ss. 334–52.

[37] Siraisi 1987; 1990; Crisciani 2007.

[38] Uczony ten był jednym z pierwszych medyków europejskich, którzy przeprowadzili sekcję zwłok. Jest autorem wielu znakomitych dzieł: *De complexione, proportione et dosi medicinarum*; *Consilium de temporibus partus*; *De statu hominum*; *De lepra*; *De febribus*; *De balneis*; *De divisione librorum Galeni*; *Tractatus de reductione medicinarum*; *Regimen preservativum*. Spod jego pióra wyszło też *Consilium* – kompilacja porad terapeutycznych dotyczących wielu chorób. Zob. Thorndike 1959, ss. 8–19; Timio 1999, ss. 189–192.

[39] Hawrasz 2024, ss. 114–119; Randall 1940, ss. 180–200.

[40] Wallis 2000, ss. 31–73.

[41] Antidotarium (łac. *antidotarium*, od gr. *antídoton* – „podane przeciw") – historyczny termin piśmiennictwa medyczno-farmaceutycznego, określający oficjalny lub półoficjalny zbiór przepisów na sporządzanie leków złożonych (przede wszystkim odtrutek, czyli antidotów, oraz panaceów).

[42] Odrzywolska 2021, s. 29. Wprawdzie pierwszy ogród botaniczny w Padwie *Hortus Botanicus Patavinus*, zaprojektowany specjalnie na potrzeby uniwersytetu (założenie to dotyczyło terenu przekazanego specjalnie na ten konkretny cel przez benedyktynów), powstał w 1545 r., ale już wcześniej rozwijała się nauka o lekach roślinnych stosowanych w praktyce medycznej, rozwijano fundamenty nowoczesnej farmakologii. Zob. Zemanek 1996, ss. 31–51.

[43] O'Malley 1964.

traktatu *Anathomia* Mondina de Liuzzi[44]. Zatem w tym aspekcie także, na co należy zwrócić baczenie, nauka teoretyczna, jakże konieczna, dopełniana była równie niezbędną praktyką[45]. Studentom oferowano możliwość uczestniczenia w zajęciach z anatomii praktycznej, która zasadzała się na przeprowadzanych sekcjach zwłok (to tutaj, w Padwie, powstał pierwszy teatr anatomiczny)[46]. O tym krakowscy żacy mogli tylko pomarzyć… Nie bez znaczenia w tym względzie był również fakt, iż do kanonu lektur obowiązkowych, dodatkowo wykorzystywanych w nauczaniu praktycznym, należały także *De morbis particularibus* – opisujące choroby od głowy do serca (*De morbis particularibus ad capite usque ad cor*) oraz te dotykające niżej położone części ciała ludzkiego (*De morbis particularibus a corde infra*)[47].

Studia medyczne miały trwać ok. 6 lat[48], przy czym pierwszy, trzyletni etap, finalizowany uzyskaniem licencjatu, obejmował naukę teoretyczną z zakresu wspomnianych sztuk wyzwolonych (zazwyczaj zaliczano studentom odbyty na innej uczelni kurs z zakresu *artes liberales*, co skracało studia medyczne do kursu wyższego[49], a co – niewykluczone – było udziałem Kopernika), zajęcia praktyczne zaś odbywały się w ograniczonym zakresie. Te były oferowane przede wszystkim na drugim, również trzyletnim kursie wyższym, podczas którego zgłębiano tajniki anatomii oraz chirurgii, której poziom w Padwie był imponujący. Umożliwiano praktykę kliniczną przy szpitalu św. Franciszka, a później także św. Jana[50]. Studenci bowiem towarzyszyli lekarzom miejskim i szpitalnym, czego w Krakowie prawie nie było.

Dopiero wówczas można było ubiegać się o uzyskanie dyplomu doktora medycyny[51]. A od medyka, absolwenta padewskiej wszechnicy, wymagano, by potrafił postawić prawidłowo diagnozę na podstawie oględzin chorego, zbadania jego tętna, analizy moczu, horoskopu urodzeniowego oraz dekumbituru (tj. horoskopu choroby[52]), ewentualnie horoskopu elekcyjnego oraz by znając właściwości roślin i minerałów, umiał dobrać odpowiednie medykamenty, potrafił leczyć, stosując podstawowe formy kuracji: dietę, środki przeczyszczające, upuszczanie krwi, ale też, we współpracy z chirurgiem (w tym czasie chirurgia uznawana była za odrębny kierunek), wskazać na konieczność dokonania zabiegów chirurgicznych właśnie.

> Studia medyczne na uniwersytecie w Padwie odegrały fundamentalną rolę w dziejach medycyny. Od XIV do XVIII wieku instytucja ta była tym miejscem, gdzie dokonywano najważniejszych odkryć w zakresie anatomii, fizjologii i patologii, oddziałując na rozwój metody naukowej w medycynie (Zampieri, Zanatta 2015, s. 31; tłum. SKZ).

Nie dziwi więc, że oferujący takie możliwości uniwersytet przyciągał wielu wybitnych twórców ówczesnej, nierzadko pionierskiej, aktualnej przez kolejne dziesięciolecia medycyny. Poszanowanie wolności obywatelskich, politycznych i religijnych, instytucjonalne wsparcie Republiki Weneckiej oraz bogactwa Wenecji, jak również rosnące zapotrzebowanie na dobrze

[44] Rebollo 2010, ss. 307–331; Favaro 1922; Martin 1994; Andrioli, Trincia 2004, ss. 746–754; Klestinec 2010, ss. 193–220.

[45] Siraisi 1987;; Stolberg 2014, ss. 633–661; 2021; Bertolaso 1959–1960, s. 20.

[46] Martin 1973, ss. 3–17; Klestinec 2004, ss. 375–412; 2011; Porzionato, Macchi, Stecco, Parenti, De Caro 2012, ss. 902–916.

[47] Rebollo 2010, ss. 319– 320.

[48] Górski 2012, s. 116, wspomina o 5 latach.

[49] Siraisi 1992, ss. 374–377; Barycz 1965, s. 45; Górski 2012, ss. 114–117; Chachaj 2023, ss. 154–157.

[50] Zampieri, Zanatta 2014, s. 1; Bandelloni 1973; Pomata 2010, s. 193–236. Postęp w sposobie nauczania dostrzegalny był w kolejnych latach. Zob. Bertolaso 1959–1960, ss. 1–15; Rebollo 2010, s. 311; Tomasini 1986, ss. 293–332.

[51] Grendler 2002; Zampieri 2021, ss. 23–68.

[52] Konarska-Zimnicka 2025b.

wykształconych specjalistów przyczyniały się do prężnego rozwoju uczelni i jej kierunku medycznego, co z kolei przekładało się na rosnącą renomę tego ośrodka naukowego w ówczesnej Europie[53]. A prestiż ten budowali wybitni uczeni.

W czasach Kopernika wykładowcami medycyny teoretycznej byli Bartolomeo de Montagnana junior (zm. I poł. XVI w.)[54], autor pism o syfilisie, Gabriel Zerbi (ok.1445–1505)[55], autor *De Cautelis Medicorum*, *Liber anatomiae corporis humani et singulorum membrorum illius*, *De anatomia infantiis et porci ex traditione Cophonis* oraz *Libellus de preservatione corporum a passione calculosa*, anatom, internista, a także wielbiciel Awicenny (zm. 1037), oraz Andrea de Alpago (ok. 1450 – 1521 lub pocz. 1522)[56]. W medycynie praktycznej specjalizowali się natomiast Giovanni d`Aquila z Lanciano (zm. 1506 lub 1507)[57], autor *De sanguinis missione in pleuritide*, oraz Pietro Trapolino (1451–1509)[58]. Nie sposób nie wspomnieć o aktywnym także w Padwie medyku Pietrze Pomponazzim (1462–1525)[59], Alessandrze Benedettim (zm. 1512), cenionym anatomie specjalizującym się w sekcjach zwłok, oraz Girolamie della Torre (zm. 1506)[60], specjaliście z zakresu medycyny praktycznej i teoretycznej, autorze *De venenis eorumque natura et remediis*, czy Girolamie Fracastoro (1478–1553), lekarzu i poecie, który później zyskał sławę jako autor dzieła o chorobach zakaźnych[61].

Zatem znakomitych postaci, które przyczyniały się do wzrostu prestiżu padewskiego ośrodka nauczania medycyny[62] (i nie tylko) było zaiste wiele, a dzięki ich nowatorskiemu, przełamującemu eklektyzm scholastycznego modelu nauczania podejściu do praktykowania i teoretycznego zgłębiania medycyny Padwa stała się centrum renesansowego zwrotu ku obserwacji i doświadczeniu (zdecydowanie bardziej niż Kraków, a nawet Paryż czy Bolonia). Podobnie w przypadku jakże ważnej dla ówczesnego sposobu postrzegania świata i człowieka (makro- i mikrokosmosu) astrologii. Ta, choć w Padwie wyraźnie obecna, acz bez wyodrębnionej dlań osobnej katedry, wykorzystywana była przede wszystkim w diagnostyce[63] i nosiła znamiona renesansowego sznytu, co sprawiało, że pomimo obecności w praktyce lekarza (podkreślmy – szczególnie na etapie diagnozy pacjenta) nie dominowała nad wiedzą *stricte* medyczną[64].

Według ustaleń Nancy Siraisi w wieku XV Padwa po Paryżu i Bolonii wzmocniła swoją pozycję jako uniwersytet nauczający medyków. Wiodąca pozycja tej szkoły medycznej mierzona była

> reputacją, jaką miała wśród współczesnych, zdolnością do przyciągania studentów z odległych krajów, poziomem piśmiennictwa medycznego, obecnością licznych lub znanych nauczycieli oraz liczbą wypromowanych medyków. Różnice pomiędzy licznymi wydziałami medycyny [na uniwersytetach europejskich] leżały bardziej

[53] Rebollo 2010, s. 308. Zob. Zampieri, Zanatta, Elmaghawry, Rippa Bonati, Thiene 2013, ss. 150–162; Zampieri, Zanatta 2015, ss. 33–34.

[54] Crisciani 2017, ss. 51–68.

[55] Linden 1999, ss. 19–37.

[56] Del Negro (a cura di) 2015, s. 26.

[57] Ottaviani 2001.

[58] Colomba 2019.

[59] Scarbi 2010.

[60] Zaccaria 1989.

[61] Sroka 2014, ss. 158–161; Birkenmajer 1922, ss. 203–205; Pesenti 1984, ss. 157–158. Zob. Fracastoro 2024.

[62] Zampieri, Zanatta, Thiene 2025, ss. 161–178.

[63] Zdaje się, że była to cecha nie tylko Padwy, ale i Bolonii, szczególnie w okresie przełomu wieków i kolejnych dziesięcioleci. Niewykluczone, że Maciej z Miechowa z tychże powodów ograniczał jej zastosowanie do celów diagnostycznych właśnie. Konarska-Zimnicka 2024a.

[64] Truffa 2025, ss. 125–138; Casali 2025, ss. 139–160.

> w ich reputacji i pozycji instytucjonalnej niż w programie studiów. Uniformizacja bowiem studiów medycznych warunkowana była spuścizną i dziedzictwem greckich i arabskich pism medycznych, jak również arystotelesowskiej filozofii przyrody, co zapewniało znaczną jednolitość intelektualną całej Europie (Siraisi 1990, ss. 55–56; tłum. S. K-W).
>
> Tylko tyle i aż tyle.

3. Dlaczego nie Kraków?

Pytanie to wydaje się pytaniem retorycznym. Kraków bowiem, pomimo owej „uniformizacji studiów medycznych" , pełniąc w tym czasie rolę ośrodka wiodącego w zakresie nauczania astrologii, w sferze medycyny miał jeszcze wiele do nadrobienia. Bogatszy program nauczania w padewskiej uczelni, raz po raz poddawana rewizji wiedza teoretyczna skorelowana z praktyką, którą studenci mieli gdzie odbywać (laboratoria, sale do przeprowadzania sekcji zwłok, szpitale), obecność wybitnych autorytetów ówczesnego medycznego świata naukowego, którzy byli jednocześnie aktywnymi zawodowo medykami, i wreszcie pełen cykl studiów dający możliwość uzyskania kolejnych stopni i tytułów z promocją doktorską finalnie musiały przyciągać, i w istocie przyciągały, rzesze studentów z całej ówczesnej chrześcijańskiej Europy, nie wyłączając Krakowa. Wielu bowiem miejscowych mistrzów, uzyskawszy dyplomy doktorskie w Padwie (i innych uniwersytetach), dopełniwszy wszystkich formalności wymaganych przez rodzimą Alma Mater, dzielili się wiedzą z krakowskimi żakami[65].

Jednakże, biorąc pod uwagę te właśnie niezaprzeczalne atuty padewskiego uniwersytetu, należałoby stwierdzić, że wybór Mikołaja Kopernika, jeśli przyjmiemy, że dokonany samodzielnie, bez zewnętrznego nacisku (choćby ze strony łożącego fundusze na edukację wuja Łukasza Watzenrode, adepta padewskiej wszechnicy), był wyborem wielce świadomym, podyktowanym oczywistymi względami merytorycznymi. A zatem Kopernik mógł chcieć uczyć się od najlepszych, w ośrodku naukowym o międzynarodowym prestiżu – raz wybierając krakowski wydział sztuk wyzwolonych, gdzie kwitły nauki matematyczno-astronomiczno-astrologiczne, kolejny raz udając się po wiedzę medyczną do Padwy właśnie. Co więcej, również ten fakt zdaje się potwierdzać padewski sznyt praktyki medycznej Kopernika, bowiem tak świadectwa na tenże temat, jak i zachowane recepty pełne były elementów poświadczających teoretyczną wiedzę wykładaną słuchaczom w Padwie w oparciu o lektury zawarte w tamtejszym programie studiów[66]. Jednocześnie nie były one nacechowane astrologicznie, choć przecież wiadomo, że najprawdopodobniej jeszcze przed wyjazdem do Włoch młody Mikołaj analizował dzieła tej treści pod kątem tworzenia lub interpretowania horoskopów, a te stanowiły w jatromatematyce bazę do prawidłowego diagnozowania (jatromatematycy stosowali reguły astrologii skorelowane z wiedzą medyczną również na każdym kolejnym etapie postępowania z pacjentem)[67]. Może zatem, bazując na padewskim wzorcu, znajdował uzasadnienie dla korzystania z wiedzy astrologicznej na etapie stawiania diagnozy, podczas leczenia już takowego nie dostrzegając? Nie sposób potwierdzić, ale i zaprzeczyć.

---

[65] Obwarowania dotyczyły terminów, warunków i opłat związanych z nostryfikacją zagranicznych dyplomów. Jednakże rola mistrzów legitymujących się dyplomami włoskich wszechnic była nie do przecenienia. Zob. Lenart 2011, ss. 501–511; 2016, ss. 69–103.

[66] Wstępna analiza zachowanych recept autorstwa Mikołaja Kopernika pozwala wysunąć mocne przypuszczenia o jego wyraźnej inspiracji dziełami wykładanymi właśnie w Padwie. Temat ten poddany zostanie gruntownym badaniom.

[67] Kokowski 2024a, ss. 155–228; 2024b, ss. 229–304; Borski, Kolkov 2024, ss. 305–357; Konarska-Zimnicka 2024b, ss. 359–393; Westman 2017.

Nie należy także wykluczać chęci poszerzania kontaktów naukowych z włoskimi astronomami, których Kopernik w Italii poznał wielu. Może wybory edukacyjne były spójne z jego szerszą strategią intelektualną i życiową, której celem był osobisty rozwój w zakresie preferowanej astronomii (zaplecze naukowe, a i korzystne pod względem położenia geograficznego możliwości obserwowania nieboskłonu) i jednoczesna chęć niesienia pomocy cierpiącym na ciele (i duszy[68])? Może rolę odegrały względy rodzinne – zachęta ze strony wuja, opieka nad bratem Andrzejem, a może i młodzieńcza ciekawość „wielkiego świata”[69]? Bo przecież Padwa tętniła wtedy życiem. Także za sprawą młodzieńców przybywającym tam po naukę[70].

Jednakże przy założeniu świadomego, opartego na przesłankach merytorycznych wyboru uczelni do głosu po raz kolejny dochodzą pytania o finał padewskiej edukacji medycznej. Przesłanki potwierdzające fakt studiów są, dyplomu (na dziś) brak (podobnie zresztą jak dyplomu ukończenia źródłowo potwierdzonych studiów na krakowskim wydziale sztuk wyzwolonych). Pojawiają się zatem coraz to nowe zagadnienia badawcze, choć i te od dawna eksplorowane na pełne wyjaśnienie nadal czekają[71]. A takim bez wątpienia jest kwestia medycznych studiów wielkiego astronoma.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Barycz, Henryk (ed.) 1933: *Conclusiones universitatis Cracoviensis ab anno 1441 ad annum 1589*. Cracoviae: Polska Akademja Umiejętności („Archiwum Komisji do Dziejów Oświaty i Szkolnictwa w Polsce” 2, 45).

Biskup, Marian 1973: *Regesta Copernicana*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich („Studia Copernicana” 7). URL: https://kpbc.umk.pl/Content/40241/download (dostęp 23.07.2026).

Chmiel, Adam (ed.) 1892: *Album studiosorum Universitatis Cracoviensis*. T. 2: *Ab anno 1490 ad annum 1551*. Cracoviae: Typis Universitatis Jagellonicae.

Del Negro, Piero; Piovan, Francesco (a cura di) 2017: *L’Università di Padova nei secoli (1222–1600). Documenti di storia dell’Ateneo*. Padova: Edizioni Antilia. ISBN-13 978-88-97336-61-7.

Fracastoro, Girolamo 2024: *Syfilis albo choroba galijska*. Tłum., oprac. i komentarz Tomasz Sapota. Warszawa: Wydawnictwo IBL. ISBN 9788367957755.

Golińska-Gierych, Małgorzata 2007. Recepty. [W:] Andrzej Wyczański (red.), *Mikołaj Kopernik. Pisma pomniejsze*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe. ISBN 978-83-7059-801-3, ss. 153–174.

Majer, Jan (wyd.) 1838: Ustawy Wydziału Lekarskiego w Uniwersytecie Krakowskim za dziekaństwa Jana de Saccis z Pawii w r. 1433. *Rocznik Wydziału Lekarskiego w Uniwersytecie Jagiellońskim* 1, ss. 55–60.

Martellozzo Forin, Elda (a cura di) 1969: *Acta Graduum Academicorum ab Anno 1501–1525*. Padova: Editrice Antenore.

Martellozzo Forin, Elda (a cura di) 1982: *Acta Graduum Academicorum Gymnasii Patavini ab Anno 1501 ad Annum 1550. Index Nominum cum Aliis Actibus Praemissis*. Padova: Editrice Antenore. ISBN 9788884553249.

Muczkowski, Józef 1849: *Statuta nec non liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849.* Cracoviae: Typis Universitatis.

Skulimowski, Mieczysław 1960: Pierwsze ustawy Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Krakowskiego z r. 1433. *Archiwum Historii Medycyny* 23, ss. 221–234.

Stopka, Krzysztof 2020: Wstęp. [W:] *Statuta Universitatis scholarium iuristarum studii generalis Paduani ab anno 1331 ad annum 1404 (Codex Bibliothecae Cathedralis Gnesnensis 180)* („Natio Polona. Fontes et Studia” 3). Opole: Uniwersytet Opolski. ISBN 978-83-956475-4-3/ISBN 978-83-7395-902-6.

[68] Kopernika w kontekście medycznym interesowały również zagadnienia związane ze sferą psychiki.

[69] Voisé 2023, s. 326.

[70] Brugi 1905; Woolfson 1998; de la Croix, Vitale 2021, ss. 33–42; Pesenti 1984; Del Negro (a cura di) 2015; Martellozzo Forin (a cura di) 1969; 1982;; szeroko Grendler 2002.

[71] Świadczą o tym najnowsze ustalenia prof. Michała Kokowskiego. Zob. Kokowski 2026.

Opracowania

Andrioli, Giancarlo; Trincia, Giuseppe 2004: Padua: the renaissance of human anatomy and medicine. *Neurosurgery* 55 (4), ss. 746–754. DOI: 10.1227/01.neu.0000139488.53440.73.

Bandelloni, Enzo 1973: *Sulla fabbrica dell'antico ospedale di Padova*. Padova: La Garangola.

Barycz, Henryk 1935: *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Barycz, Henryk 1960: Życie i twórczość Macieja z Miechowa. [W:] Henryk Barycz (red.), *Maciej z Miechowa 1453–1523. Historyk, geograf, lekarz, organizator nauki*. Wrocław–Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich („Monografie do Dziejów Nauki i Techniki" 15), ss. 9–54.

Barycz, Henryk 1965: Czy Mikołaj Kopernik był doktorem filozofii Uniwersytetu Padewskiego? [W:] Henryk Barycz, *Spojrzenia w przeszłość polsko-włoską*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, ss. 36–47.

Berg, Alexander 1943: Der Arzt Nikolaus Kopernikus und die Medizin des ausgehenden Mittelalters. [W:] von Johannes Papritz, Hans Schmauch (hrsg.), *Kopernikus-Forschungen. Deutschland und der Osten*. Bd. 22. Leipzig: S. Hirzel, ss. 172–201.

Bertolaso, Bartolo 1959–1960: Ricerche d'archivio su alcuni aspetti dell'insegnamento medico presso la Università di Padova nel cinque e seicento. *Acta Medicae Historiae Patavina* 6, ss. 17–38.

Bieniarzówna, Janina 1978: Noskowski Łukasz. [W:] *Polski Słownik Biograficzny*. T. 23. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, ss. 225–226.

Biliński, Bronisław 1973: *Najstarszy życiorys Mikołaja Kopernika z roku 1588 pióra Bernardina Baldiego*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich („Studia Copernicana" 9). URL: https://kpbc.umk.pl/dlibra/doccontent?id=40243 (dostęp 10.10.2022).

Biliński, Bronisław 1983: Il periodo padovano di Niccolò Copernico (1501–1503). [W:] Antonino Poppi (a cura di), *Scienza e filosofia all'Università di Padova nel Quattrocento*. Padova: Edizioni Lint, ss. 223–286.

Birkenmajer, Ludwik A. 1922: Niccolò Copernico e l'Università di Padova. [W:] *Omaggio dell'Accademia Polacca di Scienze e Lettere all'Università di Padova nel settimo centenario della sua fondazione*. Cracovia: Tipografia dell Universita, ss. 176–274. URL: https://pbc.biaman.pl/Content/10912/Omaggio%20dell%27%20accademia%20polacca.pdf (dostęp 10.10.2022).

Birkenmajer, Ludwik A. 1924: *Stromata Copernicana. Studia, poszukiwania i materiały biograficzne z jedną ryciną w tekście*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności. URL: https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/29986/edition/39512/content (dostęp 22.04.2017).

Borawska, Teresa; Rietz, Henryk 2014: *Mikołaj Kopernik i jego świat. Środowisko. Przyjaciele. Echa wielkiego odkrycia*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe. ISBN 9788361487777.

Borski, George; Kolkov, Ivan 2024: Was Copernicus an Astrologer? *Studia Historiae Scientiarum* 23, ss. 305–357. DOI: 10.4467/2543702XSHS.24.007.19580.

Bortolami, Sante 1999: Studenti e città nel primo secolo dello Studio padovano. *Annali di storia delle università italiane* 3, ss. 43–59. URL: https://heyjoe.fbk.eu/index.php/anstui (dostęp 3.04.2024).

Brugi, Biagio 1905: *Gli Scolari dello Studio di Padova nel Cinquecento.* Padova–Verona: Fratelli Drucker. URL: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6e/Gli_scolari_dello_Studio_di_Padova_nel_Cinquecento_%28IA_gliscolaridellos00brug%29.pdf (dostęp 3.04.2022).

Brzeziński, Tadeusz 1999: *Polskie peregrynacje po dyplomy lekarskie (od średniowiecza po odzyskanie niepodległości w 1918 r.)*. Warszawa: Retro Art („Rozprawy z Dziejów Nauki i Techniki" 9). ISBN 83-87992-01-1.

Bylebyl, Jerome J. 1979: The School of Padua: Humanistic Medicine in the 16th Century. [W:] Charles Webster (ed.), *Health, Medicine and Mortality in the Sixteenth Century*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN-13: 9780521226431, ss. 335–370.

Casali, Elide 2025: Da Domenico Maria Novara al De sorte hominum. L'astrologia in Italia dal Quattro al Cinquecento. [W:] Vinzenzo Milanezi (a cura di), *Totus mundus commutatur. Copernico e l'Università di Padova*. Padova: Il Poligrafo. ISBN 978-8893873031, ss. 139–160.

Castiglioni, Arturo 1935: The Medical School at Padua and the Renaissance of Medicine. *Annals of Medical History* 7(3), ss. 214–227.

Chachaj, Marian 2023: *Mikołaj Kopernik. Czasy studenckie. Kraków, Bolonia, Rzym, Padwa i Ferrara (1491–1503). Miejsca–ludzie–książki*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. ISBN 978-83-231-5006-0.

Colomba, Coralba 2019: Trapolino Pietro. [W:] *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 96. URL: https://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-trapolino_(Dizionario-Biografico)/ (dostęp 2.08.2024).

Crisciani, Chiara 2007: Medicine and Religion in Late Medieval and Renaissance Italy. [W:] Agostino Paravicini Bagliani, Chiara Crisciani, Danielle Jacquart (eds), *Medicina e scienze umane nel Rinascimento*. Firenze: SISMEL – Edizioni del Galluzzo. ISBN 978-8884501162, s. 183–204.

Crisciani, Chiara 2017: Medicine as Queen: The Consilia of Bartolomeo da Montagnana. [W:] Gideon Manning, Cynthia Klestinec (eds.), *Professors, Physicians and Practices in the History of Medicine. Essays in Honor of Nancy Siraisi*. New York: Springer. ISBN 978-3-319-56513-2/978-3-319-56514-9, ss. 51–68. DOI: 10.1007/978-3-319-56514-9.

Crivellato, Enrico; Ribatti, Domenico 2006: Mondino de' Liuzzi and his Anothomia: a milestone in the development of modern anatomy. *Clinical Anatomy* 19(7), ss. 581–587. DOI: 10.1002/ca.20308.

de la Croix, David; Vitale, Mara 2021: Scholars and Literati at the University of Padua (1222–1800). *Repertorium Eruditorum Totius Europae – RETE* 3, ss. 33–42. DOI: https://doi.org/10.14428/rete.v3i0/Padua.

Czartoryski, Paweł 1970: Średniowiecze. [W:] Bogdan Suchodolski (red.), *Historia nauki polskiej*. T. 1. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, ss. 3–196.

Czartoryski, Paweł 1978: The Library of Copernicus. [W:] Erna Hilfstein, Paweł Czartoryski, Frank G. Grande (eds.), *Science and History. Studies in Honor of Edward Rosen.* Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich („Studia Copernicana" 16), ss. 355–396. URL: https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/31622/edition/40362 (dostęp 5.11.2018).

Dalle Laste, Natale 1840: *Sunto storico della Università di Padova dall'anno 1405 al 1509: opera postuma*. Padova: Tipografia Cartallier e Sicca.

Dąbrowski, Jan 1964: Czasy Kazimierza Wielkiego. [W:] Kazimierz Lepszy (red.), *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*. T. 1. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, ss. 15–78.

Del Negro, Piero (a cura di) 2001: *L'Università di Padova: Otto secoli di storia*. Padova: *Signum* Padova Editrice. ISBN-10 8884750075 / ISBN-13: 9788884750075.

Del Negro, Piero (a cura di) 2015: *Clariores. Dizionario biografico dei docenti e degli studenti dell'Università di Padova*. Padova: Padova University Press. ISBN 978-88-6938-044-0.

Dobrzycki, Jerzy; Hajdukiewicz, Leszek 1968–1969: *Kopernik Mikołaj.* [W:] *Polski Słownik Biograficzny*. T. 14. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, ss. 2–16.

Favaro, Antonio 1877: *Niccolò Copernico e l'archivio universitario di Padova / lettera del Prof. Antonio Favaro a D.B. Boncompagni.* Roma: Tipografia della Reale Accademia dei Lincei.

Favaro, Antonio 1922: *L'Università di Padova*. Venezia: C. Ferrari.

Fijałek, Jan N. 1900a: O początkach i znaczeniu Uniwersytetu Krakowskiego w XIV/XV wieku. [W:] *Księga pamiątkowa Uniwersytetu Lwowskiego ku uczczeniu pięćsetnej rocznicy fundacji jagiellońskiej Uniwersytetu Krakowskiego*. Lwów: [s.l.], ss. 3–12. URL: https://pbc.biaman.pl/dlibra/publication/edition/3057/content (dostęp 31.05.2018).

Fijałek, Jan N. 1900b: *Polonia apud Italos scholastica saeculum XV. Fasc. 1: Poloni apud Italos litteris studentes et laurea donati inde a Paulo Wladimiri usque ad Johannem Lasocki collecti et illustrati.* Cracoviae: Typis et sumptibus Universitatis Jagellonicae.

Flis, Stanisław 1973: Działalność Mikołaja Kopernika jako lekarza. *Farmacja Polska* 29(1), ss. 13–23.

Fritz, Józef 1923: *Kopernik lekarzem*. Lwów: z drukarni i litografji Piller-Neumanna. URL: https://polona.pl/preview/1ea3875f-0a3e-49be-a87b-dd358f1ac6ba (dostęp 31.05.2018).

Giedroyć, Franciszek 1911: *Źródła biograficzno-bibliograficzne do dziejów medycyny w dawnej Polsce.* Warszawa: Druk K. Kowalewskiego.

Gingerich, Owen 2004a: *Książka, której nikt nie przeczytał*. Tłum. Jarosław Włodarczyk. Warszawa: Wydawnictwo Amber.

Gingerich, Owen 2004b: *The Book Nobody Read. Chasing the Revolutions of Nicolaus Copernicus*. New York: Walker Publishing Company Inc.

Giomo, Giuseppe 1893: *L'Archivio antico della Università di Padova*. Venezia: Tipi dei Fratelli Visentini („Nuovo Archivio Veneto" 6, 2).

Górski, Karol 2012: *Mikołaj Kopernik. Środowisko społeczne i samotność*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. ISBN 978-83-231-2777-2.

Grendler, Paul F. 2002: *The Universities of the Italian Renaissance*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press. ISBN 978-0-8018-6631-9 / 0-8018-6631-6.

Hajdukiewicz, Leszek 1960a: *Biblioteka Macieja z Miechowa*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich („Monografie z Dziejów Nauki i Techniki" 16).

Hajdukiewicz, Leszek 1960b: Zainteresowania naukowe Macieja z Miechowa w świetle jego księgozbioru. [W:] Henryk Barycz (red.), *Maciej z Miechowa 1457–1523. Historyk, geograf, lekarz, organizator nauki*. Wrocław–Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich („Monografie do Dziejów Nauki i Techniki" 15), ss. 215–255.

Hajdukiewicz, Leszek 1970: Krypa Wojciech z Szamotuł. [W:] *Polski Słownik Biograficzny*. T. 15. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, ss. 472–473.

Hajdukiewicz, Leszek 1974: Maciej z Miechowa. [W:] *Polski Słownik Biograficzny*. T. 19. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, ss. 28–33.

Hawrasz, Gniewomir J. 2024: A Student Notebook from 16th-Century Padua On How Method Mediated Between Medical Theory and Practice. *Cetaurus. Journal of the European Society for the History of Science* 66(1–2), ss. 93–130. DOI: https://doi.org/10.1484/J.CNT.5.142503.

Jan Schelling z Głogowa, zw. także Gloger (Id: 2005484). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC). URL: http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/2005484_Jan_Schelling_z_G%C5%82ogowa_zw_tak%C5%BCe_Gloger (dostęp 3.10.2025).

Jan Ursyn (Ursinus, Bar) z Krakowa (Id: 2016355). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC). URL: http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/2016355_Jan_Ursyn_Ursinus_Bar_z_Krakowa (dostęp 3.10.2025).

Jarzębowski, Leonard 1971: *Biblioteka Mikołaja Kopernika*. Toruń: Towarzystwo Naukowe w Toruniu („Biblioteka Kopernikańska" 6).

Karliński, Michał F.I. 1873: *Żywot Kopernika i jego naukowe zasługi : rzecz czytana na publicznem posiedzeniu c. k. Uniwersytetu Jagiellońskiego dnia 19 lutego 1873.* Kraków: Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego. URL: https://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/291246/edition/278647/zywot-kopernika-i-jego-naukowe-zaslugi-rzecz-czytana-na-publicznem-posiedzeniu-c-k-uniwersytetu-jagiellonskiego-dnia-19-lutego-1873-karlinski-michal (dostęp 22.06.2023).

Kesten, Herman 1961: *Kopernik i jego czasy*. Tłum. Krzysztof Radziwiłł, Janina Zeltzer, Henryk Barycz (wstęp). Warszawa: PIW.

Klestinec, Cynthia 2004: A History of Anatomy Theaters in Sixteenth-Century Padua. *Journal of the History of Medicine and Allied Sciences* 59(3), ss. 375–412. DOI: 10.1093/jhmas/jrh089.

Klestinec, Cynthia 2010: Medical Education in Padua: Students, Faculty and Facilities. [W:] Ole P. Grell, Andrew Cunningham, Jon Arrizabalaga (eds.), *Centres of Medical Excellence? Medical Travel and Education in Europe, 1500–1789*, London: Routledge. ISBN: 978-0415445562, ss. 193–220.

Klestinec, Cynthia 2011: *Theatres of anatomy: Students, teachers, and traditions of dissection in Renaissance Venice*. Baltimore, MD: John Hopkins University Press. ISBN 9781421428161. DOI: 10.1353/book.60337.

Knoll, Paul W. 2016: *"A Pearl of Powerful Learning": The University of Cracow in the Fifteenth Century.* Leiden–Boston: Brill. ISBN 978-90-04-32601-9 / 978-90-04-32602-6.

Kokowski, Michał 1996: Copernicus and the Hypothetico-Deductive Method of Correspondence Thinking. An Introduction. *Theoria et Historia Scientiarum* 5, ss. 7–101. DOI: 10.12775/ths.1996.002.

Kokowski, Michał 2004: *Copernicus's Originality. Towards Integration of Contemporary Copernican Studies*, Warsaw–Cracow: Instytut Historii Nauki PAN. ISBN 83-86062-27-4.

Kokowski, Michał 2008: Co dalej z Mikołajem Kopernikiem? Historia, stan aktualny i perspektywy badań kopernikańskich w Polsce. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* 53(3–4), ss. 69–82.

Kokowski, Michał 2009: *Różne oblicza Mikołaja Kopernika. Spotkania z historią interpretacji*. Warszawa: Instytut Historii Nauki PAN, Kraków: Polska Akademia Umiejętności.

Kokowski, Michał 2024a: An Introduction to the Topic "Copernicus and Astrology". A Commentary on the Theses of Robert S. Westman. *Studia Historiae Scientiarum* 23, ss. 155–228. DOI: 10.4467/2543702XSHS.24.005.19578.

Kokowski, Michał 2024b: Wprowadzenie do tematyki „Kopernik a astrologia". Komentarz do tez Roberta S. Westmana. *Studia Historiae Scientiarum* 23, ss. 229–304. DOI: 10.4467/2543702XSHS.24.006.19579.

Kokowski, Michał 2025: Czy Mikołaj Kopernik zdobył z medycyny jakiś tytuł naukowy (bakałarza, licencjata, magistra, doktora)? Konferencja naukowa Konsylium Kopernikowskie 2 „Czy Mikołaj Kopernik zdobył jakiś tytuł naukowy z medycyny?". Komisja Historii Nauki PAU, Pracownia Naukoznawstwa IHN PAN, 27 maja 2025 r. Referat.

Kokowski, Michał 2026: Czy Mikołaj Kopernik zdobył jakieś stopnie naukowe z medycyny i filozofii? *Studia Historiae Scientiarum* (FirstView Article). DOI: 10.4467/2543702XSHS.26.002.22691.

Konarska-Zimnicka, Sylwia 2018: *„Wenus panią roku, Mars towarzyszem…". Astrologia w Krakowie XV i początku XVI wieku.* Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. ISBN 978-83-7133-729-1.

Konarska-Zimnicka, Sylwia 2024a: Maciej z Miechowa. Astrolog, medyk, a może jatromatematyk? *Medycyna Nowożytna*. *Studia nad Kulturą Medyczną* 30(1), ss. 35–68. DOI: 10.4467/12311960MN.24.002.19690.

Konarska-Zimnicka, Sylwia 2024b: Was Copernicus an Astrologer? From the Perspective of an Historian of Astrology. *Studia Historiae Scientiarum* 23, ss. 359–393. DOI: 10.4467/2543702XSHS.24.008.19581.

Konarska-Zimnicka, Sylwia 2025a: Jan Schelling z Głogowa. [W:] Jarosław Włodarczyk, Michał Tomczak (red.), *Słownik biograficzny astronomów polskich*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności. ISBN 978-83-7676-378-1, ss. 99–100.

Konarska-Zimnicka, Sylwia 2025b: *„Kiedy krew puszczać, kiedy bańki stawiać". Medycyna astrologiczna (jatromatematyka) w wiekach średnich*, Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. ISBN 978-83-8377-057-4; e-ISBN 978-83-8377-058-1.

Konarska-Zimnicka, Sylwia 2025c Krypa Wojciech z Szamotuł. [W:] Jarosław Włodarczyk, Michał Tomczak (red.), *Słownik biograficzny astronomów polskich*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności. ISBN 978-83-7676-378-1, ss. 142–143.

Konarska-Zimnicka, Sylwia 2025d: Maciej Karpiga z Miechowa. [W:] Jarosław Włodarczyk, Michał Tomczak (red.), *Słownik biograficzny astronomów polskich*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności. ISBN 978-83-7676-378-1, ss. 161–162.

Konarska-Zimnicka, Sylwia 2025e: Ursinus Jan z Krakowa. [W:] Jarosław Włodarczyk, Michał Tomczak (red.). *Słownik biograficzny astronomów polskich*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności ISBN 978-83-7676-378-1, ss. 282.

Konopka, Stanisław 1973: *Mikołaj Kopernik wśród lekarzy.* [W:] *Mikołaj Kopernik i medycyna*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, ss. 5–49.

Kośmiński, Stanisław 1888: *Słownik lekarzów polskich: obejmujący oprócz krótkich życiorysów lekarzy Polaków oraz cudzoziemców w Polsce osiadłych, dokładną bibliografią lekarską polską od czasów najdawniejszych aż do 1885 r.* Warszawa: Gebethner i Wolff. URL: https://pbc.biaman.pl/dlibra/publication/15184/edition/14483?language=pl&utm_source=chatgpt.com (dostęp 19.10.2022).

Kozłowska-Budkowa, Zofia 1964: Odnowienie jagiellońskie Uniwersytetu Krakowskiego (1390–1414). [W:] Kazimierz Lepszy (red.), *Dzieje Uniwersytetu jagiellońskiego w latach 1364–1764*. T. 1. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, ss. 37–89.

Krakowiecka, Ludmiła 1956: *Maciej z Miechowa: lekarz i uczony Odrodzenia.* Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich.

Lachs, Jan 1909: *Kronika lekarzy krakowskich do końca XVI wieku. Przyczynki archiwalne.* Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności. URL: http://www.dlibra.ump.edu.pl/Content/107/Jan%20Lachs%20%5Bzebra%C5%82%5D.%20Kronika%20lekarzy%20krakowskich%20do%20ko%C5%84ca%20XVI%20wieku.%20Przyczynki%20archiwalne.%20Krak%C3%B3w%201909.pdf (dostęp 19.10.2022).

Lenart, Mirosław 2011: Studenti polacchi a Padova e loro mecenatismo in patria. [W:] Luisa Secchi Tarugi (a cura di), *Mecenati, artisti e pubblico nel Rinascimento. Atti del XXI Convegno Internazionale Chianciano Terme-Pienza*. Firenze: Franco Cesati Editore („Quaderni della Rasegna" 68). ISBN 978-88-7667-417-4, ss. 501–511.

Lenart, Mirosław 2016: „Padewczycy" a kształtowanie się humanistycznych wzorców w polskiej kulturze umysłowej. [W:]: Jerzy Brzozowski, Agnieszka Hennel-Brzozowska, Mirosław Lenart (red.), *Sens humanistyki dzisiaj*. Kraków: Wydawnictwo «Scriptum». ISBN 978-83-65432-19-3, ss. 69–103.

Linden, David E.J. 1999: Gabriele Zerbi's De cautelis medicorum and the Tradition of Medical Prudence. *Bulletin of the History of Medicine* 73(1), ss. 19–37. DOI: 10.1353/bhm.1999.0035.

Łukasz Noskowski z Noskowa (Id: 251625). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC), URL: http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/251625_%C5%81ukasz_Noskowski_z_Noskowa (dostęp 7.10.2025).

Maciej Karpiga z Miechowa (Miechowita) (Id: 2019497). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC). URL: http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/2019497_Maciej_Karpiga_z_Miechowa_Miechowita (dostęp 30.04.2023).

Małłek, Janusz 2001: Mikołaj Kopernik jako lekarz i prawnik. *Rocznik Muzeum Okręgowego w Toruniu* 10, ss. 24–29. URL: https://kpbc.umk.pl/dlibra/publication/37249/edition/46263/content (dostęp 14.06.2023).

Małłek, Janusz 2015: *Mikołaj Kopernik. Szkice do portretu*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. ISBN 978-83-231-3256-1.

Mameła, Zdzisław 1997: *Kopernik jako lekarz kapituły warmińskiej i medycyna jego czasów*. Toruń: Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Toruniu.

Markowski, Mieczysław 1995: Nicolaus Copernicus' Krakauer Universitätsstudien. *Acta Mediaevalia* 8, ss. 91–102.

Markowski, Mieczysław 2000: Maciej z Miechowa (1453?–1523). Reorganizator katedry astrologii. [W:] Bolesław Szafirski (red.), *Uniwersytet Jagielloński. Złota księga Wydziału Matematyki i Fizyki*. Kraków: Księgarnia Akademicka. ISBN 83-7188-326-9 / 978-83-7188-326-2, ss. 100–108.

Markuszewska, Agnieszka (red.) 2013: *Mikołaj Kopernik i jego czasy*. Teresa Borawska (wstęp). Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. ISBN 978-83-231-2935-6.

Martin, John 1973: The Vesalian School of Anatomy in Renaissance Padua. *Books at Iowa archive* 18(1), ss. 3-17. DOI: 10.17077/0006-7474.1348.

Michalewiczowa, Maria 1981: Pieczychowski Leonard. [W:] *Polski Słownik Biograficzny*. T. 26. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, ss. 52–54.

Mikołaj Kopernik (Copernicus) z Torunia, syn Mikołaja (Id: 2010475). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC), URL:

http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/2010475_Miko%C5%82aj_Kopernik_Copernicus_z_Torunia_syn_Miko%C5%82aja (dostęp 2.09.2025).
Mikulski, Krzysztof 2015: *Mikołaj Kopernik. Środowisko społeczne, pochodzenie i młodość*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. ISBN 978-83-231-3341-4.
Morawski, Kazimierz 1900: *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego*. T. 1–2. Kraków: Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego.
Nardi, Bruno 1959: Copernico studente a Padova. [W:] *Mélanges offerts à Étienne Gilson*. Toronto–Paris: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, ss. 437–446.
Odrzywolska, Anna 2021: Włoski medyk Johannes Baptista Montanus (1489–1551) – jego działalność w Padwie, metody diagnostyczne i terapeutyczne oraz spuścizna naukowa. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* 66(2), ss. 25–45. DOI 10.4467/0023589XKHNT.21.011.13709.
Oettinger, Józef 1878: *Rys dawnych dziejów Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego od założenia tegoż w r. 1364 aż do reformy dokonanéj przez Komisyję edukacyjną w r. 1780.* Cz. 1: *Od założenia Uniwersytetu aż do końca XVI stulecia*. Kraków: Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządem Ignacego Stelca. URL: https://pbc.gda.pl/dlibra/publication/77078/edition/70428 (dostęp 19.10.2022).
O'Malley, Charles D. 1964: *Andreas Vesalius of Brussels 1514–1564*. California: University of California Press. ISBN 9780520310230.
Ottaviani, Alessandro 2001: Giovanni dell'Aquila. [W:] *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 55. URL: https://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-dell-aquila_(Dizionario-Biografico)/ (dostęp 17.01.2024).
Pardi, Giuseppe 1900: *Titoli dottorali conferiti dallo studio di Ferrara nei sec. XV e XVI*. Lucca: Tipografia Alberto Marchi.
Pesenti, Tiziana 1984: *Professori e promotori di medicina nello studio di Padova dal 1405 al 1509. Repertorio bio-bibliografico*. Trieste: Edizini Lint.
Pomata, Gianna 2010: Sharing Cases: The Observationes in Early Modern Medicine. *Early Science and Medicine* 15, ss. 193–236. DOI: 10.1163/157338210X493932.
Porzionato, Andrea; Macchi, Veronica; Stecco, Carla; Parenti, Anna; De Caro, Raffaele 2012: The Anatomical School of Padua. *The Anatomical Record* 295(6), ss. 902–916. DOI: 10.1002/ar.22460.
Prowe, Leopold 1881: *Coppercicus als Arzt*. Halle: E. Blochmann und Sohn.
Rajman, Jerzy 2025: Lekarze krakowscy (1278–1400). [W:] Lucyna Kostuch, Sylwia Konarska-Zimnicka, Beata Wojciechowska (red.), *Medicina antiqua, mediaevalis et moderna. Historia – filozofia – religia*. T. 4. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. ISBN 978-83-8377-035-2/e-ISBN 978-83-8377-036-9, ss. 133–169.
Randall, John H. Jr. 1940: The Development of Scientific Method in the School of Padua. *Journal of the History of Ideas* 1(2), ss. 177–206.
Rebollo, Regina A. 2010: A Escola Médica de Pádua: medicina e fi losofi a no período moderno. *História, Ciências, Saúde-Manguinhos* 17(2), ss. 307–331. DOI: 10.1590/s0104-59702010000200003.
Rosso, Paolo 2004: Forme di reclutamento del corpo docente: i «rotuli» dei professori e dei salari. [W:] I. Naso (a cura di), *Alma felix Universitas Studii Taurinensis. Lo Studio generale dalle origini al primo Cinquecento*. Torino: Università degli Studi – Comitato per le Celebrazioni del Sesto Centenario dell'Università di Torino („Storia dell'Università di Torino" 1), ss. 235–268. URL: https://www.academia.edu/2411924/Forme_di_reclutamento_del_corpo_docente_i_rotuli_dei_professori_e_dei_salari (dostęp 19.10.2022).
Rostafiński, Józef 1900: *Medycyna na Uniwersytecie Jagiellońskim w XV wieku. Szkic źródłowy i krytyczny*. Kraków: W.L. Anczyc i Spółka. URL: https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/8846/edition/8256 (dostęp 19.10.2022).
Rudowski, Witold 2022: Mikołaj Kopernik jako lekarz. *Nowotwory. Journal of Oncology* 52(4), ss. 342–347.
Rybka, Eugeniusz 1970: Studia Mikołaja Kopernika w Krakowie. [W:] Celina Bobińska (red.), *Kraków i Małopolska przez dzieje. Studia i szkice profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków: Wydawnictwo Literackie Kraków, ss. 187–198.
Scarbi, Marco 2010: *Pietro Pomponazzi. Tra tradizione e dissenso.* Firenze: Leo S. Olschki. ISBN 978 88 222 5955 4.
Sieńkowski, Eugeniusz 1973: Mikołaj Kopernik jako lekarz i medycyna jego czasów. *Archiwum Historii Medycyny* 36, ss. 249–259.
Sikorski, Jerzy 2023: *Mikołaj Kopernik na Warmii. Chronologia życia i działalności*. Olsztyn: Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego. ISBN 978-83-96-7044-6-7.
Siraisi, Nancy 1992: The Faculty of Medicine. [W:] Walter Rüegg (ed.), *A History of the University in Europe*. Vol. 1: Hilde de Ridder-Symoens (ed.), *Universities in the Middle Ages*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 0 521 36105 2 / ISBN 0 521 54113 1, ss. 360–387. URL: https://www.examenapium.it/cs/biblio/Ridder2003.pdf (dostęp 5.07.2017).

Siraisi, Nancy G. 1987: *Avicenna in Renaissance Italy: The Canon and Medical Teaching in Italian Universities after 1500*. Princeton: Princeton University Press. ISBN 978-0691051376. URL: https://archive.org/details/avicennainrenais0000sira?utm_source=chatgpt.com (dostęp 5.07.2017).

Siraisi, Nancy G. 1990: *Medieval and Early Renaissance Medicine: An Introduction to Knowledge and Practice*. Chicago–London: University of Chicago Press. ISBN 978-0226761305. URL: https://archive.org/details/medievalearlyren0000sira?utm_source=chatgpt.com (dostęp 5.07.2017).

Siraisi, Nancy G. 2014: Renaissance Critique of Medicine, Physiology, and Anatomy. [W:] Nancy G. Siraisi (ed.), *Medicine and the Italian universities: 1250–1600.* Leiden: Brill. ISBN: 978-9004127774, ss. 184–202.

Sondel, Janusz 2012: *Słownik historii i tradycji Uniwersytetu Jagiellońskiego.* Kraków: Wydawnictwo Universitas. ISBN 978-83-242-1613-0 / ISBN 978-83-242-1976-6.

Sroka, Stanisław A. 2014: Doktoraty Polaków na uniwersytecie w Ferrarze w pierwszej połowie XVI wieku. *Roczniki Historyczne* 80, ss. 155–167. URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/roczniki-historyczne/2014-tom-80/roczniki_historyczne-r2014-t80-s155-167.pdf (dostęp 9.04.2024).

Sroka, Stanisław A. 2023: Ile zarabiał profesor Uniwersytetu Bolońskiego w późnym średniowieczu? *Roczniki Historyczne* 89, ss. 51–60. URL: https://apcz.umk.pl/RH/article/view/48266/37471 (dostęp 9.04.2024).

Stolberg, Michael 2014: Beside Teaching and the Acquisition of Practical Skills in Mid-Sixteenth-Century Padua. *Journal of the History of Medicine and Allied Sciences* 69(4), ss. 633–661. DOI: https://dx.doi.org/10.1093/jhmas/jrt015.

Stolberg, Michael 2021: *Learned Physicians and Everyday Medical Practice in the Renaissance*. Tłum. L. Unglaub, L. Kennedy. Berlin: De Gruyter. ISBN 978-3110738353.

Stopka, Krzysztof 2013: Maciej Miechowita. Życie polskiego uczonego w czasach jagiellońskich. [W:] Krystyna Olchawa (oprac.), *Maciej z Miechowa (1457–1523). W 490. rocznicę śmierci*. Miechów: Towarzystwo Przyjaciół Sztuki w Miechowie; Biuro Wystaw Artystycznych „U Jaksy". ISBN 978-83-942642-4-6, [s.n.]. URL: https://bibliografia.malopolska.pl/index.php?001=KWBP14018434&KatID=0&typ=record&utm_source=chatgpt.com (dostęp 2.03.2023).

Szpilczyński, Stanisław 1968: Kopernikowska wizja postępu w medycynie. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* 13(3), ss. 578–593. URL: https://kpbc.umk.pl/Content/48116/PDF/Copernicana_009_10.pdf (dostęp 31.05.2016).

Szpilczyński, Stanisław 1983: Nauki medyczne. [W:] Kazimierz Maślankiewicz (red.), *Zarys dziejów nauk przyrodniczych w Polsce*. Warszawa: Wiedza Powszechna. ISBN 83-214-0056, ss. 547–616.

Szumowski, Władysław 1946: *Maciej z Miechowa zwany Miechowitą, znakomity lekarz i uczony krakowski 1457–1523.* [W:] Władysław Szumowski, *O eunuchach i kastracji w różnych czasach oraz kilka drobnych artykułów*. Kraków: [s.n.], ss. 97–113.

Terwen-Dionisius, Else M. 1994: Date and Design of the Botanical Garden in Padua. *Journal of Garden History* 14(4), ss. 213–235.

Thorndike, Lynn 1959: *Consilia* and more Works in Manuscript by Gentile da Foligno. *Medical History* 3(1), ss. 8–19.

Timio, Mario 1999: Gentile da Foligno, a Pioneer of Cardionephrology: Commentary on *Carmina de urinarum iudiciis* and *De pulsibus*. *American Journal of Nephrology* 19, ss. 189–192.

Tomasini, Giacomo Filippo 1986: *Gymnasium Patavinum.* Enrico Cortese, Domenico Maffei (eds.). Bologna: Arnaldo Forni Editore („Biblioteca di Storia della Scuola e delle Università" 33). ISBN 978-88-271-2597-7.

Truffa, Giancarlo 2025: L'astronomia-astrologia all'Università di Padova tra Quattro e Cinquecento. [W:] Vinzenzo Milanezi (a cura di), *Totus mundus commutatur. Copernico e l'Università di Padova*. Padova: Il Poligrafo. ISBN 978-8893873031, ss. 125–138.

Voisé, Waldemar 2023: Mikołaj Kopernik. Dzieje jednego odkrycia. [W:] Teresa Borawska (red.), *Mikołaj Kopernik jego czasy*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. ISBN 978-83-231-2935-6, ss. 319–386.

Wallis, Faith 2000: Inventing Diagnosis: Theophilus' *De urinis* in the Classroom. *Dynamis. Acta Hispanica ad Medicinae Scientiarumque Historiam Illustrandam* 20, ss. 31–73. DOI: 10.4321/S0211-95362000000100004.

Westman, Robert S. 2011: *The Copernican Question. Prognostication, Scepticism, and Celestial Order*. Berkeley–Los Angeles–London: University of California Press. ISBN 9780520254817. DOI: 10.1525/california/9780520254817.001.0001.

Westman, Robert S. 2017, *Copernicus and the Astrologers: Dibner Library Lecture*. Washington D.C.: Smithsonian Libraries.

Wojciech Krypa z Szamotuł (Id: 2001526). [W:] *Corpus Academicum Cracoviense* (CAC). URL: http://cac.historia.uj.edu.pl/osoba/2001526_Wojciech_Krypa_z_Szamotu%C5%82 (dostęp 3.10.2025).

Woolfson, Jonathan 1998: *Padua and the Tudors: English Students in Italy, 1485–1603*. Toronto: University of Toronto Press. ISBN 9781442678217. DOI: 10.3138/9781442678217.

Wyczański, Andrzej 1964: Uniwersytet Krakowski w czasach złotego wieku. [W:] Jerzy Zathey (red.), *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*. T. 1. Kraków: Uniwersytet Jagielloński, ss. 211–278.

Zaccaria, Raffaella 1989: Della Torre, Girolamo. [W:] *Dizionario Biografico degli Italiani*. Vol. 37. URL: https://www.treccani.it/enciclopedia/girolamo-della-torre_(Dizionario-Biografico)/ (dostęp 19.10.2022).

Zampieri, Fabio 2021: The University of Padua Medical School from the Origins to the Early Modern Time: a Historical Overview. [W:] Fabrizio Baldasarri, Fabio Zampieri (a cura di), Scientiae *in the History of Medicine*. Roma: L'Erma di Bretschneider („Storia della medicina" 4). ISBN-10: 8891320188 / ISBN-13: 9788891320186, ss. 23–67. DOI: 10.48255/M.9788891320186.02.

Zampieri, Fabio; Zanatta, Alberto 2014: Letter to the Editor. The Origin and the Evolution of Hospitals: The Case of Padua. *European Journal of Internal Medicine* 25, s. 1. URL: https://www.ejinme.com/article/S0953-6205(13)00088-5/fulltext (dostęp 2.04.2025).

Zampieri, Fabio; Zanatta, Alberto 2015: Medical History in Italy: the University of Padua Medical School. [W:] Luciana Caenazzo, Lucia Mariani, Renzo Pegoraro (eds.), *Medical Humanities. Italian Perspectives*. Padova: Cleup. ISBN 9788867874231 ss. 31–41. URL: https://www.researchgate.net/publication/280224940_Medical_History_in_Italy_the_University_of_Padua_Medical_School (dostęp 2.04.2025).

Zampieri, Fabio; Zanatta, Alberto; Elmaghawry, Mohamed; Bonati, Maurizio R.; Thiene, Gaetano 2013: Origin and Development of Modern Medicine at the University of Padua and the Role of the "Serenissima" Republic of Venice. *Global Cardiology, Science & Practice. A Qatar Foundation Academic Journal* 21, ss. 150–162. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC3963738/pdf/gcsp-2013-149.pdf (dostęp 2.04.2025).

Zampieri, Fabio; Zanatta, Alberto; Thiene, Gaetano 2025: *Arte medica ed epidemie al tempo dì Niccolò Copernico, studente a Padova.* [W:] Vinzenzo Milanezi (a cura di), *Totus mundus commutatur. Copernico e l'Università di Padova*. Padova: Il Poligrafo. ISBN 978-8893873031, ss. 161–178.

Zemanek, Alicja 1996: Z dziejów botaniki Renesansu – padewskie inspiracje polskich zielnikarzy. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki* 41(1), ss. 31–58. URL: https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/kwartalnik-historii-nauki-i-techniki/1996-tom-41-numer-1/kwartalnik_historii_nauki_i_techniki-r1996-t41-n1-s31-58.pdf (dostęp 15.03.2016).

Zembrzuski, Ludwik 1936: Mikołaj Kopernik jako lekarz. *Archiwum Historii Medycyny* 6, ss. 215–238.

Zwiercan, Marian 1962–1964: Jan z Głogowa. [W:] *Polski Słownik Biograficzny*. T. 10. Wrocław–Warszawa–Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, ss. 450–452.